

The Effectiveness of Sexual Psycho-Education Program for 8th Grade Students

Canan Çitil AKYOL, Ministry of Education, ORCID ID: 0000-0002-1596-5097
Mustafa KUTLU, İnönü University, ORCID ID: 0000-0002-1919-7371

Abstract

The aim of the study is to test the effects of the sexual health psycho-education program on the 8th graders' knowledge level and attitude towards the adolescence, abuse and social gender roles. Quasi-experimental design with a pre and posttest control group was conducted in this study. The sample of the study is composed of 48 students in total. There were 24 students (10 male-14 female) in the experimental group and 24 students (10 male-14 female) in the control group. The students in the experimental group received the Sexual Health Psycho-Education Program; whereas, the students in the control group received no intervention about the subject. The findings of the study indicated that sexual psycho-education program created a significant difference ($p < .05$) between the knowledge level of the experimental and control group students on the adolescence and social gender subjects. However, there was no significance about the physiological, emotional and sexual abuse ($p < .05$). The results of the study showed that the sexual health psycho-education program increased the 8th graders knowledge level about adolescence and social gender subjects although it didn't affect their knowledge of abuse.

Keywords: Sexual health, psycho-education, adolescence

İnönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 20, No 2, 2019
pp. 591-600
DOI: 10.17679/inuefd.517792

Article type:
Research article

Received : 25.01.2019
Accepted : 23.07.2019

Suggested Citation

Akyol, C. Ç. & Kutlu, M. (2019). The Effectiveness of Sexual Psycho-Education Program for 8th Grade Students, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 20(2), 591-600. DOI: 10.17679/inuefd.517792

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Adolescence is the developmental period where the individuals transform into adults from children and the physiological and sexual development accelerate. Sexual health education programs designed for adolescents provide them with the necessary information about sexuality and sexual health. Furthermore, these programs are vital for the school curricula because they help adolescents understand the physiological-emotional-sexual development as a whole, develop a positive sense of self and value judgment and respect others' rights.

Purpose

The aim of the study is to test the effects of the sexual health psycho-education program on the 8th graders' knowledge level and attitude towards the adolescence, abuse and social gender roles.

Method

Quasi-experimental design with a pre and posttest control group was conducted in this study. The sample of the study is composed of 48 students in total. There were 24 students (10 male-14 female) in the experimental group and 24 students (10 male-14 female) in the control group. The students in the experimental group received the Sexual Health Psycho-Education Program; whereas, the students in the control group received no intervention about the subject. Both groups were given a posttest at the end of the experiment. Sexual Health Knowledge and Attitude Inventory was employed in the pre and posttest measurements. The students in the experimental group participated in 8 sessions of the sexual health education program. Each session lasted one course hour (40 minutes). The first session included the pretest and introduction. The second session focused on characteristics of the adolescence while the third session was about the sexual development in adolescence. The fourth session included the terms about emotional, physiological and sexual abuse, and the wrong beliefs and truths about the different types of abuse were explained in the fifth session. Social gender concept was discussed in the sixth session and readings about social gender was carried out in the seventh session. All sessions were evaluated, and the posttest was carried out in the last session.

Findings

The findings of the study indicated that sexual psycho-education program created a significant difference ($p < .05$) between the knowledge level of the experimental and control group students on the adolescence and social gender subjects. However, there was no significance about the physiological, emotional and sexual abuse ($p < .05$).

Discussion & Conclusion

The results of the study showed that the sexual health psycho-education program increased the 8th graders knowledge level about adolescence and social gender subjects although it didn't affect their knowledge of abuse. In-depth qualitative interviews can be conducted to understand how this change occurred and why there was no change at all. Integrating adolescence and social gender subjects in the psychological counseling and guidance programs at schools was recommended. Adopting a spiral approach is important for students to keep their knowledge up-to-date while integrating these subjects in the curriculum.

Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Cinsel Sağlık Psiko-Eğitim Programının Etkililiği

Canan Çitil AKYOL, Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID ID: 0000-0002-1596-5097
Mustafa KUTLU, İnönü Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-1919-7371

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 8. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan cinsel sağlık psiko-eğitim programının öğrencilerin ergenlik dönemi, istismar ve toplumsal cinsiyet konuları ile ilgili bilgi düzeyleri ve tutumları üzerindeki etkisini test etmektedir. Bu çalışmada, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubunda 24 (10 erkek-14 kız) öğrenci; kontrol grubunda 24 (10 erkek-14 kız) öğrenci olmak üzere toplam 48 öğrenci bu çalışmanın araştırma grubunu oluşturmaktadır. Deney grubundaki katılımcılara Cinsel Sağlık Psiko-Eğitimi uygulanırken; kontrol grubundaki katılımcılara konuyla ilgili herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Araştırma bulguları, deney grubuna uygulanan cinsel sağlık eğitimi programının öğrencilerin ergenlik dönemi ve toplumsal cinsiyet konularındaki bilgi düzeylerinde kontrol grubuna göre anlamlı bir farklılık olduğunu ($p < .05$); fiziksel, duygusal, cinsel istismar konularındaki bilgilerini artırmada ise kontrol grubuyla deney grubu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Araştırma sonuçları cinsel sağlık eğitiminin 8. sınıf öğrencilerinin ergenlik dönemi ve toplumsal cinsiyet konularındaki bilgilerini olumlu yönde artırdığını, istismar konusundaki bilgilerini ise etkilemediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel sağlık, psiko-eğitim, ergenlik dönemi

Inönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 20, Sayı 2, 2019
ss. 591-600
DOI: 10.17679/inuefd.517792

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi : 25.01.2019
Kabul Tarihi : 23.07.2019

Önerilen Atıf

Akyol, C. Ç. & Kutlu, M. (2019). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Cinsel Sağlık Psiko-Eğitim Programının Etkililiği. *Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 591-600. DOI: 10.17679/inuefd.517792

GİRİŞ

Cinsel sağlık, bireyin cinselliği kavram olarak anlaması ve cinselliğe yönelik kendi tutumları hakkında farkındalık geliştirmesidir (Crouch, 1999). Cinsel sağlık, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "cinsel yaşamın bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal açıdan bir bütün olarak ele alınması yoluyla kişilik, iletişim ve sevginin olumlu yönde zenginleştirilmesi ve güçlendirilmesi" olarak tanımlanmaktadır (World Health Organization, 2006). Cinsel sağlık eğitimi ise; cinselliğin biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarını kapsayan çok yönlü bir yaklaşımdır (Sungur, 1998).

Cinsel sağlık eğitimi programları; bireyi biyo-psiko-sosyal bir varlık bütünlüğüyle ele almak, bireysel düzeyde cinsellikle ilgili tutum ve değerleri sorgulamak, kişilerarası becerileri kuvvetlendirmek ve cinsel davranışlara dair sorumluluk geliştirmek gibi temel ilkelere dayanmaktadır (Correa, 1997). Cinsel sağlık eğitimi bireyin, özel yaşantısında olduğu kadar aile ve toplum yaşantısında da mutlu olmasına yönelik; erken yaşlardaki gebelikler, flört şiddeti ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için önleyici bir müdahale yöntemidir. Ayrıca, sorumlu cinsel davranışları ve ilişkilerin olumlu yönlerini göstererek bireye bilgi vermeyi hedeflemektedir (Gürsoy ve Gençalp, 2010).

Bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçtiği bedensel ve cinsel gelişimin hızlandığı dönem ergenlik dönemi olarak bilinmektedir. İnsan yaşamının önemli bir parçası olan cinsellik ve cinsel gelişim, ergenlik döneminde özellikle bedeninin yetişkin formuna ulaşması ve üreme yeteneğinin kazanılması nedenlerinden dolayı daha da önem kazanmaktadır (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2003). Cinsel sağlık eğitimi; ergenlerin cinselliğe yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirmelerini destekleyerek, cinsel sağlıklarını koruyacak bilgi ve yetenekleri kazanmalarını amaçlar (Public Health Agency of Canada, 2008). Riskli cinsel ilişkilerle ortaya çıkan erken dönem gebeliklerin ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların yaygınlığını azaltmak; dolayısıyla ergenlerin kendilerine ve çevreye ilişkin cinsel sağlık algıları geliştirmek de cinsel sağlık eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır (Nitirat, 2007).

Ergenlere yönelik hazırlanan cinsel sağlık eğitim programları; gençlerin cinsellik algısı ve cinsel sağlığa yönelik bilgi ihtiyaçlarını gidermektedir. Ayrıca; ergenlerin bir bütün olarak insanın fiziksel-duygusal-cinsel gelişimini kavraması, pozitif benlik inancı geliştirmesi, başkalarının haklarına saygı duyan bakış açısı geliştirmesi ve olumlu değer yargıları oluşturmaları için okul müfredatında yer alması oldukça değerli olan eğitim programlarıdır (Bayhan ve Artan, 2004). Ergenlik döneminde gerçekleşen fiziksel değişimlerin yanı sıra sıra hayır diyebilme, karar verebilme, iletişim becerilerini güçlendirme becerilerinin kazandırılması da cinsel sağlık eğitim programlarının içeriğinde yer almaktadır (Çok, 2003).

ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi tarafından yapılan bir araştırma, kapsamlı cinsel eğitim programlarının dört temel amacı olduğunu vurgulamaktadır. Bunlardan ilki bilgi vermektir. Ergenlere; insan üremesi, büyüme ve gelişme, anatomi, fizyoloji, mastürbasyon, aile yaşamı, gebelik, doğum, cinsel eğilim, cinsel istismar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar dahil insan cinselliği hakkında doğru kaynaklardan bilgi sağlamak bilgi verme amacını karşılamaktadır. İkinci amaç tutum-değer-anlayış geliştirmektir. Ergenlerin; ailelerinin cinselliğe ilişkin değerlerini anlamaları, kendi değerlerini geliştirmeleri, öz güvenlerini artırmaları, aileleri ve toplumla olan ilişkileriyle ilgili bir anlayış geliştirmeleri, aileleri ve başkalarına karşı olan sorumluluklarını anlamaları, kendi cinsel tutumlarını açığa çıkarmaları, sorgulamaları ve değerlendirmeleri için bir fırsat sağlamak tutum-değer-anlayış geliştirmenin içeriğini oluşturmaktadır. Üçüncü amaç kişiler arası beceriler geliştirmektir. Bu amacın içeriğinde, ergenlerin iletişim, karar verme, atılganlık, baskılara karşı koyma, olumlu ilişkiler oluşturma gibi kişiler arası beceriler geliştirmesine yardım etmek bulunmaktadır. Kapsamlı cinsel eğitim programının son amacı ise sorumluluk almaktır. Bu amaca yönelik içerikte; ergenlerin cinsel davranışlarıyla ilgili sorumluluklarını kabul etme ve bunları yerine getirmelerine yardım etmek bulunmaktadır (Sexuality Information and Education Council of the United States, 1996). Kapsamlı cinsel eğitim amaçlarına uygun olarak, program içeriklerinin oluşturulmasında rehber olacak altı anahtar kavram belirlenmiştir. Bu kavramlar: a) insan gelişimi, b) ilişkiler, c) kişisel beceriler, d) cinsel davranış, e) cinsel sağlık, f) toplum ve kültür olarak sıralanmıştır. Belirlenen bu içeriğin her toplumun kendi kültürel ve sosyal yapısına, öğrencilerin yaş ve gelişimsel seviyelerine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerektiği önerilmektedir (Sexuality Information and Education Council of the United States, 1996).

Cinsel gelişim bakımından belki de en zorlu dönem ergenlik dönemidir. Ergen, değişen bedenine ve cinsel açıdan olgunlaşan bedeninin işlevlerine uyum gösterme, cinsel tutum ve değerlerin belirginleşmesi, cinsel davranışlarda bulunma, cinsellikle ilgili duygu, tutum ve yaşantılarının bütünleşmesini ve uyumunu sağlama görevleriyle baş etmeye çalışmaktadır (Siyez, 2010). Ergenin cinsel gelişim görevlerini tamamlayabilmesi sosyal ve kültürel çevreden oldukça etkilenmektedir (Crockett, Raffaelli ve Moilanen, 2006). Ergenlik

dönemiyle birlikte cinsel gelişimin de bir parçası sayılan cinsel davranışların ortaya çıkması, cinsel aktiviteye yönelik artan ilgi ve bazı deneyimlerin yaşanması olasıdır (Walcott, Meyers ve Landau, 2008). Gençlerin pek çoğu bu dönemi sağlıklı geçirebilirken; gerek ülkemizde gerekse yurt dışında yapılan çalışmalar ergenlerin ilk cinsel ilişki deneyimini giderek daha erken yaşlarda yaşadıklarını çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır (Gökengin ve diğ., 2003; Irwin ve Millestein, 1990; Korkmaz Çetin ve diğ., 2008; Pedersen ve Samuelson, 2003; Siyez ve Siyez, 2007).

Fiziksel olgunlaşma yaşının giderek düşmesi, ekonomik bağımsızlık ve evlilik yaşının yükselmesi ergen cinselliği süresinin uzamasına neden olmaktadır. Medya cinsel davranışlarla ilgili gerçekçi olmayan imajları teşvik etmekte, ergenlik döneminde arkadaş grupları ve akran baskısı çözülmesi gereken önemli sorunlar haline gelmektedir. Cinsellikle ilgili eğitimler sınırlı olup ailenin değerleri, ebeveynlerin değerleri, medya tarafından tanımlanan cinsel imaj ve kendi kişisel değerleri arasında sıkışan ergenler sıklıkla dürtüsel davranıp tam olarak hazır olmadan ve önlem almadan cinsel ilişkiye girebilmektedir (Özcan, Ergin, Saatçi, Bozdemir, Kurdak ve Akpınar, 2008). Cinsel sağlık eğitimi alan ergenlerin; kendi gelişimlerini anlayıp kabullenme, bedeni hakkında olumlu duygular taşıma, bireysel farklılıkları kabullenme, şu anında ve gelecekte cinsel davranışlarıyla ilgili bilinçli ve sorumlu kararlar alabilme, cinsel konular hakkında rahatlıkla konuşabilme, cinsel taciz ve istismara karşı kendini koruyabilme gibi beceriler edindikleri gözlemlenmiştir (Sexuality Information and Education Council of the United States, 1996).

Ergenlik dönemi, cinselliğin yaşanmaya başlandığı ancak bu konudaki bilgilerin tam olmamasına bağlı olarak sorunların da sık görüldüğü bir dönemdir. Ergenlik dönemindeki bireylerin cinsel gelişimin doğası gereği merak ettikleri bilgileri doğru kaynaklardan almaları oldukça önemlidir. En uygun ve sağlıklı bilgi kaynakları bazen bireyin kendi ailesi ya da çevresinden güvenilir bir büyüğü olabileceği gibi, çoğu zaman konuyla ilgili bilimsel kitaplar ve yayınlar, bu konuda rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti veren kurumlarda çalışan uzmanlar ve sağlık personeli olabilir. Kapsamlı ve doğru bilginin yanı sıra ergenler kendi cinsel davranışları ve hislerini anlamak için destekleyici bir ortama ve bu deneyimlere kendi yaşamlarında geçerlilik kazandırmaya ihtiyaç duyarlar. Ergenlik döneminin sonuna doğru kişi bireyselleşmesini tamamlamış, kendi anne babasından ve diğer yetişkinlerden duygusal anlamda bağımsızlaşmıştır. Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmaya hazırdır (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2003).

Ergenlik dönemi boyunca, cinsel sağlıkla ilgili olumlu konuşmalar deneyimleyen ve cinselliğe yönelik sağlıklı bir bakış açısı kazanan, cinsel risklere dair farkındalık ve beceri kazanan gençlerin, kendilerinin ve başkalarının cinsel sağlıklarına zarar vermemeyi tercih ettikleri gözlenmektedir. Ayrıca; ergenlerin güvenli cinsel davranışlar geliştirmeleri, doğru bilgiye uygun yollarla ulaşabilmeleri, kirli kaynaklardan edindikleri yanlış bilgi ve inançları düzeltmeleri, cinsel istismar konusunda bilgilenebilmeleri ve korunmaları, cinsel kimliklerine uygun rolleri içselleştirmeleri açısından cinsel sağlık eğitimi oldukça önemlidir (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 2003). Dolayısıyla; ergenlerin bedensel, toplumsal ve psikolojik yönden sağlıklarını yakından ilgilendiren cinsellikle ilgili konularda bilgilendirilmeleri ve eğitim almaları eğitimcilerin öncelikli sorumluluğudur (Özcebe, 2007).

Bu araştırmanın ülkemizde cinsel sağlık eğitim programlarının uygulanmasına yönelik çalışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın, çocuk ve ergenlerin bedensel ve ruhsal değişim ve gelişimleri, arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkiler, cinsellik ve aile yaşamı, cinsel istismardan korunma, toplumsal cinsiyete ilişkin tutum ve davranışları hakkında bilgilendirici bir kaynak özelliği taşıyacağına inanılması ve ergenlere verilebilecek cinsel eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabileceğinin düşünülmesi bu araştırmanın önemi olarak dile getirilebilir. Araştırmanın amacı, ortaokul 8. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan cinsel sağlık psiko-eğitiminin öğrencilerin cinsellikle ilgili bilgi düzeyleri ve tutumları üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Cinsel sağlık psiko-eğitiminin 8. sınıf öğrencilerinin cinsellikle ilgili bilgi/tutumlarını ve ergenlik dönemi bilgileri üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, eğitim alanındaki araştırmalarda belirli sınıflarda eğitim gören öğrencilerin seçkisiz olarak yeni gruplara atanmaları mümkün olmadığı için hali hazırda var olan grupların deney ve kontrol gruplarına atanarak çalışmaların gerçekleştirilebildiği yarı deneysel desenin daha sıklıkla

kullanıldığı belirtilmektedir (Creswell, 2014). Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasının ardından her iki gruptaki katılımcılarla ön test uygulaması yapılmıştır. Deney grubundaki katılımcılara Cinsel Sağlık Psiko-Eğitimi uygulanırken; kontrol grubundaki katılımcılara konuyla ilgili herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Deney ve kontrol grupları arasındaki farklılıkları saptamak için deneysel işlemin bitiminde son test ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni, öğrencilere uygulanan cinsel sağlık psiko-eğitimi, bağımlı değişkeni ise öğrencilerin cinsel sağlıkla ilgili bilgi düzeyi ve tutumlarıdır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Sivas'a bağlı bir ilçede yer alan, birbirine benzer özelliklere sahip iki farklı ortaokulda öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerini içermektedir. Creswell (2012), deney ve kontrol gruplarında yer alan katılımcıların birbirleriyle iletişim kurmalarının ve deneysel işleme ilgili bilgileri paylaşmalarının yürütülen deneysel araştırmanın iç geçerliğini tehdit edeceği belirtilmekte, özellikle de deney ve kontrol gruplarının aynı okul içerisinde aynı sınıf düzeyinde oluşturulmasından kaçınılması gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışmanın deney ve kontrol gruplarında 20 erkek, 28 kız öğrenci olmak üzere toplam 48 katılımcı bulunmaktadır.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Gruplar	Kız	Erkek	Toplam
Deney Grubu	14	10	24
Kontrol Grubu	14	10	24
Toplam	28	20	48

Deneysel İşlem

Araştırma kapsamında, deney ve kontrol gruplarının oluşturulduğu okul müdürlüklerinden izin alınmıştır. Programa başlamadan önce deney grubunu oluşturan öğrencilerin velilerine yönelik 'Ergenlik Dönemi' başlıklı seminer düzenlenmiş; içerikte ergenlik döneminin gelişim özellikleri, bu dönemde yaşanabilen sorunlar ve istismara yönelik önleyici çalışmalardan bahsedilmiştir. Yapılacak olan cinsel sağlık eğitim programı içeriği açıklanmış ve öğrenci velilerinden de gerekli izinler alınmıştır. Deney grubunu oluşturan öğrenciler, her biri bir ders saati (40 dakika) süren 8 oturumluk cinsel eğitim programına katılmışlardır. Program içeriğinde; tanışma oturumu ve ön test uygulaması olarak düzenlenen ilk oturumun ardından ikinci oturumda, ergenlik dönemi gelişim özellikleri üzerine psiko-teknik bilgilendirme yapılmış ve öğrenciler kendi ergenlik dönemlerini değerlendirmişlerdir. Üçüncü oturumda; ergenlik dönemindeki cinsiyete göre farklılaşan ve her iki cins de ait olan fiziksel ve cinsel değişimler üzerine çalışılmıştır. Çalışmada, çeşitli görseller öğrencilere dağıtılmış, bu görsellerin hangi cinsiyete ait bir değişimi içerdiği veya her iki cins de ait olup olmadığı tahtadaki kızlar-oğlanlar-ortak değişimler bölümlerine yapılandırılarak görselleştirilmiştir. Daha sonra her bir değişim hakkında etkileşim başlatılmış ve öğrencilere bu değişimler hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü oturumda, duygusal, fiziksel ve cinsel istismar kavramları ele alınmıştır. Çalışma sırasında öğrenciler gruplara ayrılmıştır. Kavramlara ait kartlar ve tanımları içeren kartlar öğrencilere dağıtılarak kısa sürede eşleştirme yapmaları istenmiştir. Daha sonra her bir kavramın hangi tanıma karşılık geldiği üzerine etkileşim başlatılmış ve öğrencilere bu konularda psiko-teknik bilgilendirme yapılmıştır. Beşinci oturumda, istismar türlerine ilişkin yanlış inançlar ve gerçekler; mitlerden oluşan kartlar üzerine beyin fırtınası yapılarak ele alınmıştır. Öğrencilerin sorgulama becerileri desteklenmiştir. Altıncı oturumda, toplumsal cinsiyet kavramı üzerine çeşitli videolar izlenmiş, ardından videolardaki toplumsal cinsiyet bulguları değerlendirilmiştir. Yedinci oturumda, toplumsal cinsiyet okumaları çeşitli çocuk masalları, şarkılar, dizilerden kesitler kullanılarak gerçekleştirilmiş ve öğrenciler kendi hayatlarından örneklerle toplumsal cinsiyet konusunda örneklendirmeler yapmışlardır. Sekizinci oturumda, tüm oturumların değerlendirilmesi ve son test uygulamasına yer verilmiştir. Programın uygulanmasında ısınma etkinlikleri, küçük grup çalışması, sunum tekniği ile grup yarışması gibi etkinliklerle öğrencilerin aktif olması ve güven içinde kendilerini anlatabilmeleri hedeflenmiştir.

Ölçme Araçları

Cinsel, Fiziksel ve Duygusal İstismar Bilgi ve Tutum Ölçeği. Ergenlerin cinsel, duygusal ve fiziksel istismarla ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla 9 maddeden oluşan 5'li likert tipinde

derecelendirilen bir ölçektir. Fiziksel ve duygusal istismar alt ölçeği için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .73, cinsel istismar alt ölçeği için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .74 ölçeğin tamamı için .72 olarak bulunmuştur (Öztürk, 2013). Örnek madde: "Çocuk yada ergene cinsel istismarda bulunanlar her zaman için yabancı insanlardır."

Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği. Bu ölçek, ergenlerin ergenlik dönemi ve cinsellikle ilgili yanlış inanışlarını değerlendirmek amacıyla "Kesinlikle Katılmıyorum"dan "Kesinlikle Katılıyorum"a doğru 5'li likert tipinde geliştirilmiş ve 6 maddeden oluşmaktadır. Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur (Öztürk, 2013). Örnek madde: "Ergenlerde masturbasyon (kendi cinsel organını elleme, boşalım, tatmin) sağlığa zararlıdır."

Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği. Ergenlerin toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet kavramları hakkındaki tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Öztürk, 2013). 5'li likert tipinde derecelendirilen 6 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Örnek madde: "Bazı mesleklerin (sekreterlik, hemşirelik vb. gibi) sadece kadınlar tarafından yapılması uygundur."

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda ortaokul 8. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan cinsel eğitim programına katılan ve katılmayan öğrencilerin cinsel sağlık bilgi ve tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi uygulanmıştır. Verilerin basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmış, veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik testler kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2009).

BULGULAR

Deney ve kontrol grubuna ait Cinsel, Fiziksel ve Duygusal İstismar Bilgi ve Tutum Ölçeği, Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği ön test-son test ölçümleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız gruplar için t-testi sonuçları Tablo2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubuna Ait T-Test Sonuçları

		n	\bar{X}	SS	sd	t	p
Toplumsal Cinsiyet	Deney	24	5,6250	6,04197	46	2,020	,049*
	Kontrol	24	1,4583	8,09712			
Ergenlik Dönemi	Deney	24	7,6250	5,13989	46	5,033	,000*
	Kontrol	24	,0833	5,24128			
Cinsel İstismar	Deney	24	4,5417	5,63359	39,029	,311	,757
	Kontrol	24	3,8750	8,84314			

p<.05

Tablo 2 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ortalamaları (\bar{X} =5,6250) ile kontrol grubunun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ortalamaları (\bar{X} =1,4583) arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur (p<.05). Bulgular dikkate alındığında, cinsel sağlık psikoeğitimi sonrası deney grubu öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin tutum ve algılarında olumlu değişiklikler olduğu söylenebilir.

Ergenlik dönemi ve cinsellikle ilgili yanlış inanışlara ilişkin tutum ortalamaları incelendiğinde de deney grubu (\bar{X} =7,6250) ve kontrol grubu (\bar{X} = ,0833) arasında anlamlı bir farklılık olduğu Tablo 2'de görülmektedir (p<.05). Bulgular incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin ergenlik dönemine ilişkin yanlış inanışlarının azaldığı ve sağlıklı tutumlarının daha olumlu tutumlarla yer değiştirdiği söylenebilir. Ancak deney grubu öğrencilerinin cinsel, fiziksel ve duygusal istismar bilgi ve tutum ortalamalarıyla (\bar{X} =4,5417), kontrol grubu öğrencilerinin ölçeklerden aldıkları ortalama puanlar (\bar{X} =3,8750) arasında anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır ($p < .05$). Dolayısıyla, deney grubu öğrencilerinin cinsel, fiziksel ve duygusal istismara ilişkin bilgilerinde bir değişiklik olmadığı dile getirilebilir.

Cinsel sağlık eğitim programının etkili olup olmadığına ilişkin öğrencilerden alınan yazılı geri bildirimlere ilişkin bulgular "*Cinsellikle ilgili konuların konuşulmasından hoşlanmıyorum, yine de sınıfımızın bu konuda ders alması ve öğrenmesi iyi oldu.*" (Kız Öğrenci), "*Ben feministim. Bu eğitimler sayesinde kadın haklarını olduğu kadar hayatta kalan erkeklerin haklarını da savunabileceğimi fark ettim. Artık bilinçli bir feministim, bilmediğim pek çok şeyi öğrendim.*" (Kız Öğrenci), "*Bu eğitim iyi ki yapıldı, çevremde olan olumlu ya da olumsuz sandığım şeyleri öğrendim. Çevremdeki şahısların bu konudaki cahilliklerini sizden öğrendiklerimle onlara öğretmek hem onların hem benim içimi rahatlatıyor.*" (Erkek Öğrenci), "*İyi ki yapıldı bu çalışmalar, öğrendiğimiz şeyler benim şuan bile işime yaradı. Oğlan-kız eşitsizliği olduğu zaman uyarıyorum.*" (Erkek Öğrenci) şeklinde sıralanabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, uygulanan cinsel sağlık psiko-eğitiminin, deney grubuna ait toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile ergenlik dönemi ve cinsellikle ilgili yanlış inançlara ilişkin tutumlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular, psikoeğitim programının öğrencilerin toplumsal cinsiyet ve ergenlik dönemi ile ilgili doğru bilgiler edinmelerinde etkili olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet ve ergenlik dönemi üzerine güvenli bir sınıf ortamında konuşabilmek öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerine de olumlu şekilde yansımıştır. Uluslararası alanyazında, ortaokulda verilen cinsel sağlık eğitimlerinin daha çok cinsel yolla bulaşan hastalıklar, doğum kontrol yöntemleri üzerine bilgi vermeyi amaçladığı fark edilmiştir (Agostino ve Whalberg, 2003; Somers, 2001). Ülkemizde ise cinsel sağlık eğitim programlarının içeriğinde öncelikle ergenlik dönemi fiziksel ve cinsel değişimlerine yer verildiği dikkat çekmektedir (Çok, 2003; Öztürk ve Siyez, 2015). Bu farklılığın temel nedeni, cinsel sağlık eğitimlerinin yurt dışında daha erken yaşlarda başlaması olarak görülebilir. Ülkemizde ise, cinsel gelişim ve cinsel sağlık eğitimi üzerine konuşulması yasak olarak algılanabilmektedir. Bu nedenle kapalı aile ortamında zamanında gerekli cinsel gelişim bilgilerini almadan gelişen çocuklar okul hayatlarında karşılaştıkları cinsel sağlık eğitimlerinde temel bilgileri öğrenmek durumunda kalıyor olabilirler. Ergenler, cinsel sağlık söz konusu olduğunda arkadaşlarından veya internette bilgi almaya yönelebiliyor ve dolayısıyla yanlış bilgiler edinebiliyorlar. Bu anlamda doğru ve sağlıklı bilgileri bir profesyonelden almaları, güvenli sınıf ortamında bir arada konuşabilme ihtiyacının karşılanıyor olması yapılan çalışmanın etkililiğini artıran faktörler arasında sayılabilir.

Cinsel sağlık eğitiminin okullarda verilebilmesi, çocuklar için koruyucu önleyici bir psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti alabilmeleri demektir. Araştırmalar, cinsel sağlık eğitimi alan öğrencilerin birbirlerine karşı daha duyarlı olduklarını, ergenlik dönemi riskli cinsel ilişkiye girme konusunda daha tedbirli olduklarını göstermektedir (Arnold ve Springer, 1999; Saito, 1998; Silva ve Ross, 2003; Kirby, 1994). Ayrıca bu konuda okullarda verilen tek bir eğitimin, öğrencilerin tutum ve davranışları üzerinde tek başına yeterli ve kalıcı bir etki yaratmayacağı da bazı çalışmalarda vurgulanmaktadır. Bu çalışmalarda öne çıkan özellik, ailelerin ve kültürün özellikleri dikkate alınarak yapılacak kapsamlı bir çalışmanın daha etkili olacağı yönündedir (Bundy ve White, 1990; Mobray ve Laboue, 2002).

Bu araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, psikoeğitim programının deney ve kontrol grubu öğrencilerin cinsel, fiziksel ve duygusal istismar bilgi ve tutumları üzerinde etkili olmadığını göstermiştir. Öğrencilerin yazılı bildirimlerinde cinsel, fiziksel ve duygusal istismara ilişkin bilgi ve tutumlarına dair de oldukça az söyleme rastlanılmıştır. Bu durum, Milli Eğitim Bakanlığı'nın psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında ülke geneli için belirlediği hedeflerden birinin "çocuklara yönelik ihmal ve istismar" çalışmalarını içeriyor olmasından kaynaklanabilir. Bakanlık hedefleri doğrultusunda, okul psikolojik danışmanı olan okullarda, yıl içerisinde gerekli bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca okul psikolojik danışmanı olmayan okullarda da eğitilmiş sınıf rehber öğretmenleri tarafından benzer bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca aileler, cinsellik ve ergenlikle ilgili konuları konuşmaktan kaçınsa bile, çocuklarını dış dünyaya karşı savunmasız bırakmamak amacıyla istismara ve istismarcıya dair bilgileri doğru şekilde veriyor olabilirler. Öğrencilerin hali hazırda biliyor oldukları konuların işlenmesi, psiko-eğitim ön test-son test puanlarının anlamlı olarak farklılaşmamasında etkili olmuş olabilir.

Öneriler

Araştırma bulguları değerlendirilirken araştırmacının sınırlılıkları da dikkate alınmalıdır. Bu çalışmanın deney ve kontrol grubunda, Sivas'ın Kangal ilçesinde düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin bulunduğu okulların 8. sınıf öğrencileri arasından seçildiğinden, çalışma sonuçları benzer gruplarla genellenebilir. Bu araştırmada, izleme çalışmasının yapılmamış olması da araştırmacının bir diğer sınırlılığıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, gelecek çalışmalara yol göstermesi açısından alan çalışanlarına ve araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

1. Cinsel sağlık eğitiminin yapılandırılmış şekilde temel eğitim müfredatına dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
2. Cinsel sağlık eğitimi veren okul psikolojik danışmanlarının niteliğinin artırılması için üniversitelerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarına zorunlu ders olarak cinsel sağlık eğitimi dahil edilebilir.
3. Okul psikolojik danışmanlarınca verilen konsültasyon çalışmaları ile öğretmenlere ve ailelere de cinsel sağlık eğitimi konusunda destek hizmeti sunulabilir.
4. Bu araştırma 8. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Benzer cinsel sağlık eğitimleri farklı sosyoekonomik düzeydeki ve farklı değişkenlere sahip öğrencilerle gerçekleştirilebilir.
5. Cinsel sağlık eğitimlerinin lise ve üniversite düzeyinde de planlanıp uygulanması için gelişim özellikleri dikkate alınarak programlar oluşturulabilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Agostino, M. B., ve Wahlberg, V. (1991). Adolescent attitudes to abortion in samples from Italy and Sweeden. *Social Science & Medicine*, 33(1), 77-82.
- Arnold, E., ve Springer, D. W. (1999). The effects of an abstinence based sex education program on middle school students- knowledge and beliefs. *Research on Social Work Practise*, 19(1), 10-24.
- Bayhan, P., ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bundy, M. L., ve White, P. N (1990). Parents as sexuality educators: A parent- training program. *Journal of Counseling and Development*, 63(3), 321-323.
- Büyükoztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (10. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Correa S. (1997). From reproductive health to sexual rights: achievements and future challenges. *Reproductive Health Matters*, 10, 107- 116.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Fourth Edition). ABD: SAGE Publication, Inc.
- Crockett, L. J., Raffaelli, M., ve Moilanen, K. L. (2006). *Adolescent sexuality: behavior and meaning*. USA: Blackwell Publishing.
- Crouch, S. (1999). Sexual health 1: sexuality and nurses' role in sexual health. *British Journal of Nursing*, 8(9), 601-606.
- Çok, F. (2003). *Ergenlerin cinsel eğitimi bir program denemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gökengin, D., Yamazhan, T., Özkaya, D., Ayтуğ, Ş., Ertem, E., Arda, B. ve Serter, D. (2003). Sexual knowledge, attitudes, and risk behaviors of students in Turkey. *Journal of School Health*, 73(7), 258-263.
- Gürsoy, E., ve Gençalp, N. S. (2010). Cinsel sağlık eğitiminin önemi. *Aile ve Toplum* 11(6), 29-36.
- Irwin, C. E., ve Millstein, S. G. (1990). *Biopsychosocial correlates of risk-taking behaviors during adolescence*. (4th Ed.). New York: McGraw-Hill Publishing Company.
- İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (2003). *Öğretmen ve öğretmen adaylar cinsel sağlık eğitimi*. İstanbul: Uygun Matbaa.
- Kirby, D. (1994). School-based programs to reduce risk-taking behaviors. *Journal of School Health*, 62(7), 280-287.
- Korkmaz Çetin. S., Bildik, T., Erermiş, S., Demiral, N., Özbaşaran, B., Tamar, M., ve Aydın, C. (2008). Erkek ergenlerde cinsel davranış ve cinsel bilgi kaynakları: Sekiz yıl arayla değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 390-397.
- Mobray, D., ve Labauve, B. J. (2002). A multidimensional approach to sexual education. *Sex Education*, 2(1), 31-44.
- Nitirat, P. (2007). *Thai adolescents' sexual behaviors and school-based sex education: Perspectives of stakeholders in Chanthaburi Province, Thailand*. The University of North Carolina at Chapel Hill: ProQuest Dissertations Publishing.

- Özcan, S., Ergin A., Saatçi, E., Bozdemir, N., Kurdak, H., ve Akpınar, E. (2008). The prevalence of risky behaviors related to violence in high school students in a southern city, Turkey. *Collegium Antropologicum*, 32(4), 1053-1058.
- Özcebe, H. (2007). Cinsel sağlık eğitimi. 5. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı. Pan American Health Organization (PAHO), WHO, World Association for Sexology (WAS). Promotion of Sexual Health Recommendations for Action. 2001.
- Pedersen, W. ve Samuelsen, O. S. (2003). New patterns of sexual behavior among adolescents. *Tidsskrift For Den Norske Lægeforening*, 123, 3006-3009.
- Public Health Agency of Canada. (2008) Report on sexually transmitted infections in Canada: 2008.
- Saito, M. I. (1998). Sex education in school: preventing unwanted pregnancy in adolescents. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 63(1), 157-160.
- Sexuality Information and Education Council of the United States (1996). *Guidelines for Comprehensive Sexuality Education* (Second edition) Newyork: Fulton Press.
- Silva, M., ve Ross, I. (2003). Evaluation of school-based sex education program for low income male high school students in Chile. *Evaluation and Program Planning*, 26, 1-9.
- Siyez, D., M. (2010). *Ergenlerde problem davranışlar okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Siyez, D. M., ve Siyez E. (2007). Ergenlerin cinsel yaşam deneyimlerinin bazı psikososyal değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Üroloji Dergisi*, 33(1), 56-63.
- Somers, C. L. (2001). Does source of sex education predict adolescents' sexual knowledge, attitudes, and behaviors? *Education*, 121(4), 674-682.
- Sungur, M. (1998). Cinsel eğitim. *Klinik Psikiyatri*, 2, 103-108.
- Walcott, C. M., Meyers, A. B., ve Landau, S. (2008). Adolescent sexual risk behaviors and school-based sexually transmitted infection/HIV prevention. *Psychology in the Schools*, 45(1), 38-51.
- World Health Organization. (2006). Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health.

İletişim/Correspondence

Uzm. Psk. Dan. Canan ÇİTİL AKYOL
canancitil@gmail.com

Prof. Dr. Mustafa KUTLU
mustafa.kutlu@inonu.edu.tr